Gemeente Amsterdam

Bijlage 03B

Wijzigingsbesluit Actualisatie Beleidskader Monumenten

Uitgeschreven wijzigingen

Inleiding

In dit document staan alle tekstuele wijzigingen van het Beleidskader Monumenten naar aanleiding van het "Wijzigingsbesluit Actualiseren Beleidskader Monumenten". Met dit besluit wordt het Beleidskader Monumenten geactualiseerd met als doel om de mogelijkheden voor het verduurzamen van erfgoed explicieter te maken en/of te verruimen.

Leeswijzer

De wijzigingen zijn in dit document steeds als volgt weergegeven: in de onderstaande tabel zijn de wijzigingen ten opzichte van het Beleidskader Monumenten 2016 weergegeven als WAS- WORDT.
In deze tabel staan alleen de specifieke passages uit het beleidskader die gewijzigd worden. Wijzigingen die vooral redactie betreffen zijn uitgesloten van dit overzicht. Dat betekent dat hiermee niet een volledig overzicht wordt gegeven van hetgeen is opgenomen in het beleidskader. Om de wijzigingen in hun context te begrijpen is het dus nodig om het beleidskader naast deze tabel te houden.

Beleidskader 2016	Actualisatie 2025
BELEIDSKADER: INLEIDING	
Was: *"Per onderdeel staat aangegeven of en onder welke voorwaarden deze werkzaamheden vergunningsvrij zijn. De grens wordt daardoor duidelijk tussen het vergunningsvrije (reguliere) onderhoud en werkzaamheden waarvoor een vergunning nodig is".*	Wordt: *"Vergunningplicht* *Voor het aanbrengen van wijzigingen, restauratie of groot onderhoud aan een zowel een gemeentelijk als een monument is een omgevingsvergunning nodig. Deze vergunning geldt voor het hele monument, inclusief interieur en eventuele aanbouwen. Regulier onderhoud zonder wijziging van het monument, zoals een schilderbeurt waarbij de kleur niet wijzigt, plaatselijk herstel van metselwerk met hetzelfde materiaal of het vervangen van kapotte dakpannen, is vergunningvrij als het de monumentale waarde van het pand niet aantast. Voor meer informatie over het al dan niet vergunningplichtig zijn zie de brochure Vergunningvrij (Versie 2.2) van de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed of Monumententoezicht.nl.* *Verder is het niet toegestaan om zonder omgevingsvergunning een monument te slopen, verstoren, verplaatsen of wijzigen, of herstellen/gebruiken waardoor het wordt ontsierd of aangetast. (Omgevingswet artikel 5.1 en gemeentelijke Erfgoedverordening)"*
Was:	Wordt: *"Handreikingen* *Om beter inzicht te geven in de mogelijkheden hoe een monument op een verantwoorde manier zonder schade is te verduurzamen zijn handreikingen opgesteld met een nadere uitleg van de beoordelingscriteria en technische aanwijzingen van het beleidskader. Voor de volgende onderwerpen is of komt een handreiking beschikbaar:* • *Raamisolatie* • *Isolatie van gevels, vloeren en daken* • *Warmtepompen* • *Zonne-energie* • *Zonwering* • *Natuurinclusieve Monumenten (MOOI Noord Holland)"*

Was:	Wordt: *"Met betrekking tot verduurzaming van monumenten kunt u de nodige informatie vinden in de Groene Menukaart Amsterdam, de Toolkit Duurzaam Erfgoed en in het detailboek 'Een Warme Jas'. Verder kunt u contact opnemen met het Loket Duurzaam Erfgoed van de gemeente Amsterdam."*
BELEIDSKADER: DEEL I BEOORDELINGSCRITERIA	
1. ALGEMEEN	
Was: *"Hedendaagse veranderingen aan een monument zijn in beginsel toevoegingen die de monumentale waarden niet aantasten en die weer ongedaan gemaakt kunnen worden."*	Wordt: *"Hedendaagse veranderingen aan een monument zijn in beginsel toevoegingen die de monumentale waarden niet aantasten en die weer ongedaan gemaakt kunnen worden (reversibiliteit). Het streven hierbij is zo veel mogelijk het oorspronkelijke materiaal in situ te handhaven of her te gebruiken (circulair)."*
2. FUNDERING	
Was: *"Een funderingsrapport biedt uitsluitsel over de technische staat en de mate van aantasting van de fundering. De kwaliteitsniveaus van het casco-funderingsonderzoek zijn hierbij het uitgangspunt."*	Wordt: *"Een funderingsrapport biedt uitsluitsel over de technische staat en de mate van aantasting van de fundering. De kwaliteitsniveaus van het casco-funderingsonderzoek zijn hierbij het uitgangspunt. (F3O richtlijn, Onderzoek en beoordeling van houten paalfunderingen onder gebouwen, 2024, en KCAF (aanvullen)."*
Was: *"Bij het funderingsherstel wordt uitgegaan van een zo minimaal invasief mogelijke methode, ook voor de benodigde tijdelijke hulpconstructies."*	Wordt: *"De nieuwe fundering beperkt zich in beginsel tot de hoofdcontour van het pand. Waarbij ook de bestaande hoogteverschillen als uitgangspunt worden genomen."*
3.2 Houten kappen en balklagen	
Was:	Wordt: Toegevoegd: *"Aanpassen spantconstructie ten behoeve van voldoende vrije stahoogte, is bij*

	spantconstructie met een hoge monumentale waarde niet toegestaan. Bij kappen met een positieve waarde is dit alleen mogelijk wanneer de vrije stahoogte lager is dan 2,10 m).”
3.5 IJzer en staal	
Was:	Wordt: *“Bij het repareren van in oorsprong niet gelast metaal is laswerk in beginsel niet toegestaan tenzij de oorspronkelijke technieken niet geschikt zijn en/of door laswerk meer oorspronkelijk metaal behouden kan blijven.”*
4.8 Gevelbehandeling	
Was: *“Hydrofobeermiddelen kunnen bij een foutieve toepassing grote schade aan het gevelwerk toebrengen, als gevolg van bijvoorbeeld vochtophoping en zouten. Het hydrofoberen van gevels is daarom alleen toegestaan als bouwkundige maatregelen geen oplossing bieden om vochtdoorslag in gevels te voorkomen.”*	Wordt: *“Het hydrofoberen van gevels is alleen toegestaan als bouwkundige maatregelen geen oplossing bieden om vochtdoorslag in gevels te voorkomen. Hydrofobeermiddelen kunnen namelijk bij een foutieve toepassing grote schade aan het gevelwerk toebrengen, als gevolg van bijvoorbeeld vochtophoping en zouten. Indien hydrofoberen noodzakelijk is vanuit de wens een gevel te isoleren zal voor een andere isolatiemethode moeten worden gekozen of van het isoleren moeten worden afgezien.”*
4.9 Gevelbeplating	
Was:	Wordt: *“Oorspronkelijke systeem gevelbeplating (o.a. beton- of natuursteenbeplating en metalen gevelbeplating) moeten worden gehandhaafd. Bij gevelrenovatie, waarbij het noodzakelijk is de gevelbeplating af te nemen, zullen de oorspronkelijke elementen moeten worden herplaatst. Wanneer door onherstelbare beschadiging het niet redelijkerwijs mogelijk is de elementen te herplaatsen zullen nieuwe elementen moeten worden vervaardigd van hetzelfde materiaal met eenzelfde afmeting, uiterlijk, textuur en kleur.”*
	“Bij panden waar van origine geen beplating of afdekking is aangebracht is het aanbrengen van deze niet toegestaan tenzij de gevel niet monumentaal is en deze niet zichtbaar is vanaf de openbare weg.”

4.10 Gevelisolatie	
Was: *"Uitgangspunten* *Het aanbrengen van isolatiemateriaal mag geen fysische veranderingen tot gevolg hebben die schade aan het monument toebrengen.* *De isolatie van de wanden moet afgestemd zijn op het totale pakket van isolatievoorzieningen. Een in verhouding tot de overige isolatievoorzieningen relatief dik isolatiepakket kan tot schade leiden.* *Voorzetwanden en binnenisolatiesystemen mogen niet worden toegepast als monumentale interieuronderdelen worden aangetast of aan het zicht onttrokken, zoals lambriseringen, wandbespanningen, monumentale plafonds en plafondlijsten.* *Buitenisolatiesystemen zijn niet toegestaan*."	Wordt: *"Uitgangspunten* *Het aanbrengen van isolatiemateriaal is mogelijk wanneer dit niet leidt tot fysische veranderingen die schade aan het monument kunnen toebrengen.* *Voorzetwanden en binnen-isolatiesystemen mogen worden toegepast wanneer dit niet leidt tot de aantasting van monumentale interieuronderdelen, zoals lambriseringen, wandbespanningen, monumentale plafonds en plafondlijsten, of dat deze aan het zicht worden onttrokken.* *Buitengevelisolatiesystemen zijn toegestaan wanneer de gevel niet aan de openbare ruimte grenst en geen monumentale waarden vertegenwoordigt."*
Was: *"Het isoleren van monumenten leidt vaak tot problemen. Aangezien monumentale gebouwen thermisch lek zijn zullen koudebruggen, bijvoorbeeld bij vloeren en stabiliteitswanden, onvermijdelijk zijn. Hierdoor kan inwendige condensatie optreden; vaak is dit het geval bij balkopleggingen en gevelankers wat tot ernstige schade leidt."*	Wordt: "*Het isoleren van monumenten vraagt om een zorgvuldige aanpak om vervolgschade te voorkomen. Aangezien monumentale gebouwen thermisch lek zijn zullen koudebruggen, bijvoorbeeld bij vloeren en stabiliteitswanden, onvermijdelijk zijn. Hierdoor kan condensatie optreden; vaak is dit het geval bij balkopleggingen en gevelankers wat tot ernstige schade kan leiden. Verder kan de muur doordat deze kouder wordt slechter drogen wat bij o.a. een sterke regenbelasting tot vochtophoping kan leiden*."
4.11 Nieuwe voorzieningen	
Was:	Wordt: *"Muurventilatieroosters of muursuskasten zijn niet toegestaan in hoog monumentale gevels. Indien er geen monumentale waarden in het geding zijn, kunnen ventilatievoorzieningen in een gevel die niet aan de openbare ruimte grenst, worden aangebracht. De ventilatie dient bij voorkeur via voorzieningen op het dak te worden gerealiseerd, waar bij het verslepen van kanalen, kabels en leidingen de monumentale*

	waarden van de interieurs niet mogen worden aangetast."
Was: *"Buitenzonwering en rolluiken zijn in beginsel niet toegestaan"*	Wordt: *"Zonwering behoort tot de mogelijkheden tenzij deze afbreuk doet aan het aanzicht van het pand bij gevels grenzend aan openbaar gebied en/of die liggen binnen het kerngebied dat valt onder de status UNESCO Werelderfgoed. Binnen het UNESCO-kerngebied behoort zonwering tot de mogelijkheden wanneer een pand van origine zonwering heeft gehad en/of de zonwering geen afbreuk doet aan de architectuur."* *"De zonwering moet per afzonderlijke gevelsparing binnen de negge worden aangebracht waarbij de bevestigingen en ondersteunende constructies terughoudend en reversibel worden uitgevoerd. De bevestiging mag niet leiden tot het aantasten van monumentale onderdelen zoals lijstwerk, tegeltableaus en natuurstenen onderdelen. Verder moet de zonwering voldoen aan de criteria uit de Welstandsnota."* "*Bij panden of (woon)blokken die een architectonische eenheid vormen moet per gevel uniform zonwering worden toegepast*." "*Buitenzonwering is efficiënter dan binnen-zonwering. Buitenzonwering kan echter de architectuur van een monument ernstig verstoren. In sommige gevallen kunnen oplossingen met zonwering tussen het raam aan de buitenzijde en een binnen-voorzetraam (de warmte wordt dan ook meer buiten gehouden) een goed alternatief zijn. Een andere mogelijke optie (in combinatie met binnen-zonwering) is de toepassing van zonwerend glas (glas met een lagere g-factor). Voorwaarde hierbij is dat het glas de uitstraling heeft van blank glas (zie § 5.5).* *Wanneer meerdere woningen of appartementen een architectonische eenheid vormen zal bij alle appartementen bij gevels die grenzen aan de openbare ruimte eenzelfde zonwering moeten*

	aangebracht in kleur, vorm en wijze van plaatsing."
Was:	Wordt: "*Het laten begroeien van gevels is alleen mogelijk wanneer een gevel geen of een beperkte (positieve monumentwaarde) heeft. Het type begroeiing mag hierbij geen schade toebrengen aan de ondergrond. Bij een monumentale gevel (hoog en positief) is het niet toegestaan om een hulpconstructie aan te brengen voor begroeiing. Het laten begroeien van hoog monumentale gevels is in beginsel onwenselijk omdat het groen het beeld wijzigt en mogelijk de ondergrond aantast.* *Niet elke soort klimplant is geschikt voor een gevel en kan schade aanbrengen aan o.a. het metsel- en voegwerk. De beplanting mag niet tot schade aan het gebouw leiden. Metselwerk en voegwerk met een hogere porositeit zullen makkelijker beschadigen door de wortels van zelf hechtende planten. Klimop heeft bij gemetselde gevels, en zeker op schaduwzijden, vaak negatieve gevolgen. Dit komt omdat ze bladhoudend zijn en de gevel erachter daardoor een hoger vochtgehalte heeft, wat kan leiden tot schimmelvorming."*
5. KOZIJNEN RAMEN EN DEUREN	
5.1 Algemene uitgangspunten	
Was: *"Een kozijn raam of deur mag vervangen worden als deze niet redelijkerwijs te herstellen is."*	Wordt: *"Een kozijn, raam of deur met een monumentale waarde mag vervangen worden als deze aantoonbaar niet redelijkerwijs te herstellen is*".
Was: *"Indien in het verleden vensters en deurpartijen zijn vervangen in een historisch onverantwoord materiaal, dienen deze bij een vernieuwing te worden vervangen door een historisch verantwoord materiaal."*	Wordt: *"Wanneer in het verleden vensters en deurpartijen zijn vervangen in een historisch onverantwoord materiaal, is het uitgangspunt dat deze bij een vernieuwing worden vervangen door een historisch verantwoord materiaal waarbij aansluiting wordt gezocht bij een historisch verantwoord beeld en circulaire uitgangspunten."*
Was:	Wordt:

"*Wanneer alle ramen in een gevel slecht en niet redelijkerwijs te repareren zijn, mogen de nieuwe ramen beperkt gemodificeerd worden met behoud van het beeld en uiterlijke kwaliteit van de detaillering. Wanneer een enkel raam moet worden vervangen, is de detaillering van de bestaande ramen uitgangspunt*."	"*Wanneer alle ramen met een monumentale waarde in een gevel slecht en niet redelijkerwijs te repareren zijn, mogen de nieuwe ramen beperkt gemodificeerd worden met behoud van de raamvorm, het beeld en uiterlijke kwaliteit van de detaillering. Wanneer een enkel raam moet worden vervangen, is de detaillering van de bestaande ramen het uitgangspunt."*
Was: "*Wanneer een bestaand raam geen monumentale waarden vertegenwoordigt, mag het worden vervangen door een modern raam met isolerende beglazing en kierdichting onder de voorwaarde dat de detaillering en materialisering aansluiten bij het karakter van het monument."*	Wordt: "*Wanneer een bestaand raam in een monumentale gevel geen monumentale waarden vertegenwoordigt, mag het worden vervangen door een modern raam met isolerende beglazing en kierdichting onder de voorwaarde dat de detaillering en materialisering aansluiten bij het karakter van het monument. Bij niet monumentale (indifferente) gevels gelden bij het aanpassen of vervangen van ramen geen voorwaarden anders dan de eventueel geldende voorwaarden vanuit de welstandsnota voor het betreffende gebied.*"
Was: "*Schijnroeden of zogenaamde 'Wienersprossen' zijn in beginsel niet toegestaan."*	Wordt: "*Schijnroeden en/of zogenoemde 'Wienersprossen' zijn alleen toegestaan bij het vervangen van niet monumentale ramen waarbij sprake is van beeldherstel. Bij ramen met een monumentale waarde is een glasdragende roede het uitgangspunt, ook bij het vervangen van het raam."*
Was:	Wordt: "*Ventilatieroosters of suskasten in het glas zijn niet toegestaan. Wanneer het vervangen of aanpassen van de ramen is toegestaan, kan een verdekte ventilatievoorziening worden aangebracht. Bij ramen zonder of met een positieve monumentale waarden niet grenzend aan openbaar gebied is een rooster in het glas toegestaan."*
	"*Aandachtspunt* *Indien ramen en deuren van kierdichting worden voorzien moet grote zorg besteed worden aan de ventilatie. Zonder een deugdelijke ventilatie kan een monument grote schade ondervinden door te hoge*

	vochtconcentraties in het pand. De voorzieningen mogen echter geen monumentale onderdelen aantasten of ontsierend werken."
5.2 Houten kozijnen, ramen en deuren	
Was:	Wordt: "*Ramen en deuren met een positieve monumentwaarde mogen in beperkte mate worden aangepast t.b.v. het aanbrengen van kierdichting en/of het plaatsten van isolatieglas (bijvoorbeeld het uitdiepen van een glassponning) mits de detaillering dit toelaat en het beeld niet wijzigt. Ramen met een hoge monumentale waarden mogen in beginsel niet worden aangepast."*
5.3 Metalen kozijnen ramen en deuren	
Was: "*Stalen vensters en deurpartijen mogen (…)"*	Wordt: "*Stalen, ijzeren of aluminium vensters en deurpartijen mogen (…)"*
Was:	Wordt: "*Bij noodzakelijke vervanging geldt als voorwaarde dat de profielen in aanzicht eenzelfde uiterlijk en rankheid hebben. Koudebrugonderbreking zijn hierbij toegestaan onder voorwaarde dat deze verenigbaar is met het oorspronkelijke uiterlijk van de profielen."*
5.5 Beglazing	
Was: "*Nieuw toe te passen glas heeft de uitstraling van gewoon blank glas. Glas dat voorzien is van bepaalde coatings of folies bijvoorbeeld omwille van de zontoetredingsfactor (ZTA) kunnen het glas een andere kleur geven en/of meer spiegelend maken dan regulier blank glas, wat sterk ontsierend kan werken."*	Wordt: "*ZTA"* vervangen door "*g-factor"* "*Hetzelfde geldt bij de toepassing van zonwerende folies."*
Was: "*Bij vervanging heeft het de voorkeur dat eenzelfde type glas wordt toegepast. Wanneer het bestaande vensterglas bijvoorbeeld getrokken glas is, heeft het de voorkeur opnieuw getrokken glas te gebruiken."*	Wordt:
Was:	Wordt:

"Het toepassen van isolerende beglazing is toegestaan wanneer het raamhout niet in detaillering wijzigt en er geen sprake is van historisch waardevol vensterglas. Voor de toepassingsmogelijkheden van isolerende beglazing, zie 9.2 [link naar 9.2 ramen]."	*"Isolerende beglazing is toegestaan in historisch waardevolle ramen, mits het glas ingepast kan worden in de detaillering van het raam en het niet ten koste gaat van historisch waardevol glas. Daarnaast moet de afmeting van het bestaand raamhout voldoende zijn om op verantwoorde wijze isolerende beglazing aan te brengen. Het glas moet op eenzelfde wijze (met bijvoorbeeld beglazingspasta) kunnen worden geplaatst als oorspronkelijk."*
	"Bij ramen met een positieve monumentale waarde mag indien de detaillering dit toelaat de glassponning worden verdiept om isolatieglas te kunnen plaatsen. De sponning breedte mag niet worden aangepast i.v.m. een verhoogde kans op houtrot. Bij ramen met een hoge monumentale waarde is het uitdiepen van de sponning in beginsel niet toegestaan."
<u>Was:</u> *"Wanneer een raam wel monumentale waarden vertegenwoordigt maar onherstelbaar aangetast is, mogen de ramen worden vernieuwd en kan isolerende beglazing worden toegepast, mits het uiterlijk en de detaillering van het bestaande raam verenigbaar zijn met isolerende beglazing. Hierbij moet het aanzicht, de dagmaten, negge, zwaarte, en detaillering vanaf de buitenzijde ongewijzigd blijven. Aan de binnenzijde mag de detaillering enigszins afwijken van het oorspronkelijk tenzij het interieur belangrijke monumentale waarden vertegenwoordigt. Het bestaande raamsysteem moet hierbij worden gehandhaafd. Draai-kiepramen zijn in beginsel niet toegestaan, tenzij het ramen met een indifferente waarde aan de achterzijde van een pand betreft."*	<u>Wordt:</u> *"Wanneer een raam wel monumentale waarden vertegenwoordigt, maar onherstelbaar is aangetast, mogen de ramen worden vernieuwd en kan isolerende beglazing worden toegepast, mits het uiterlijk en de detaillering van het bestaande raam verenigbaar zijn met isolerende beglazing. Hierbij moet het aanzicht, de dagmaten, negge, zwaarte, en detaillering vanaf de buitenzijde ongewijzigd blijven. De glassponningdiepte mag hierbij wel worden aangepast. Aan de binnenzijde mag de detaillering enigszins afwijken van het oorspronkelijk tenzij het interieur belangrijke monumentale waarden vertegenwoordigt. Het bestaande raamsysteem moet hierbij worden gehandhaafd. Draai-kiepramen zijn in beginsel niet toegestaan, tenzij het ramen met een positieve of indifferente waarde aan de achterzijde van een pand betreft."*
	"Wanneer een bestaand raam geen monumentale waarden vertegenwoordigt, mag het worden vervangen door een modern raam met isolerende beglazing en kierdichting onder de voorwaarde dat de detaillering en materialisering aansluiten bij het karakter van het monument."
<u>Was:</u>	<u>Wordt:</u>

"Schijnroeden of zogenaamde 'Wienersprossen' zijn in beginsel niet toegestaan."	*"Schijnroeden of Wienersprossen zijn alleen toegestaan bij het vervangen van niet monumentale ramen waarbij sprake is van beeldherstel. Bij ramen met een monumentale waarde is een glasdragende roede het uitgangspunt, ook bij het vervangen van het raam.* *Een roedeverzwaring om een variant isolatieglas te plaatsen is niet toegestaan."*
Was: *"Glas in lood moet in situ worden bewaard. Vervanging door blank glas of het opnemen van het glas in lood in dubbel glas is niet toegestaan. Een museale opstelling van glas in lood is alleen mogelijk als het glas in lood een zeer hoge kunsthistorische waarde heeft."*	Wordt: *"Glas in lood moet in situ worden bewaard. Vervanging door blank glas of het opnemen van het glas in lood met een hoge monumentale waarde in dubbel glas of het verlijmen op isolatieglas is niet toegestaan. Een museale opstelling van glas in lood is in beginsel alleen mogelijk als het glas in lood een hoge kunsthistorische waarde heeft."*
Was: *"Bij het toepassen van dubbele beglazing dienen de afstandsprofielen te worden uitgevoerd in kleur of met een zwarte rubberkern in plaats van metaal."*	Wordt: *"Bij het toepassen van dubbele beglazing worden de afstandsprofielen bij voorkeur uitgevoerd in kleur passend bij het raamhout of met een zwarte rubberkern (spacer) in plaats van metaal."*
Was: *"Indien isolerende beglazing niet inpasbaar is, kan voor een andere oplossing gekozen worden, zoals een binnenvoorzetraam.* *Indien een interieur belangrijke monumentale waarden vertegenwoordigt, is een binnenvoorzetraam in beginsel niet toegestaan.* *De detaillering en de onderverdeling van het binnenvoorzetraam mag niet detoneren met het monumentale raam."*	Wordt: *"Indien isolerende beglazing niet inpasbaar is, kan voor een andere oplossing gekozen worden, zoals een binnen-voorzetraam. Bij de plaatsing hiervan moet wel rekening gehouden worden met eventuele interieurwaarden.* *Indien een interieur belangrijke monumentale waarden vertegenwoordigt, is een binnen-voorzetraam in beginsel niet toegestaan.* *Het binnen-voorzetraam mag niet hinderlijk zichtbaar zijn vanaf de buitenzijde."*
Was: *"Toelichting* *Onder isolerende beglazing wordt zowel dubbel glas als gelaagd glas met isolerende eigenschappen verstaan."*	Wordt: *"Toelichting* *Onder isolerende beglazing wordt zowel dubbel glas, vacuümglas als gelaagd glas met een warmte reflecterende coating (low-E) verstaan.*

"Het aanbrengen van isolerende beglazing heeft geen effect als niet ook de kierdichting wordt verbeterd. De aanwezige monumentale waarden kunnen er toe leiden dat isolatievoorzieningen niet mogelijk zijn."	*Het aanbrengen van isolerende beglazing heeft veel minder effect als niet ook de kierdichting wordt verbeterd. Bij een verbetering van de kierdichting verdient de ventilatie in een pand extra aandacht. Ventilatie is noodzakelijk om vocht af te voeren en het binnenklimaat gezond te houden."*
6. DAKEN	
6.1 Algemene uitgangspunten	
Was:	Wordt: *"Bij meerdere panden onder één dak moet bij de toepassing van isolatie aan de buitenzijde het gehele dak worden aangepakt."*
Was: *"Een warm-dak constructie heeft de voorkeur boven een koud-dak constructie. Indien een warm dak niet mogelijk is, kan aan de binnenzijde isolatie worden aangebracht, waarbij een goede ventilatie met buitenlucht tussen de isolatie en het dakbeschot moet worden gewaarborgd."*	Wordt: *"Aanwijzing* *Een warm-dak constructie (isolatie aan de buitenzijde van het dak) heeft de voorkeur boven een koud-dak constructie (isolatie aan de binnenzijde van het dak). Indien een warm dak niet goed mogelijk is en/of een dakrenovatie niet noodzakelijk, kan de isolatie bij hellende daken aan de binnenzijde worden aangebracht, waarbij het is aan te bevelen een goede ventilatie met buitenlucht tussen de isolatie en het dakbeschot aan te brengen. Met name bij metalen daken en daken met leien is dit aan te bevelen. Bij isolatie rechtstreeks tegen de binnenzijde van het beschot moeten de aansluitingen goed luchtdicht zijn afgewerkt.* *Het aanbrengen van een koud dakconstructie bij een plat dak (geïsoleerd plafond) is sterk af te raden. Door o.a. nachtelijke uitstraling (warmte uitstraling van de ondergrond) ligt het dauwpunt onder de dakvloer waardoor condensatie op kan treden. Ook bij een goede ventilatie tussen het isolatie en het dak blijft een kans op vochtproblemen bestaan."*
6.6 Voorzieningen op of in daken	
Was: *"Het dak en het historische daklandschap zijn zeer belangrijke onderdelen van het monument en het historische stadsbeeld. Dakopbouwen en andere voorzieningen in en op het dak kunnen het daklandschap en het*	Wordt: *"Het dak en het historische daklandschap zijn belangrijke onderdelen van het monument en het historische stadsbeeld. Dakkapellen andere voorzieningen zoals dakvensters en installaties in en op het dak kunnen het daklandschap en*

silhouet van het pand verstoren. Het is daarom van belang de oorspronkelijke kapvorm te handhaven en nieuwe voorzieningen in de kap zoveel mogelijk te beperken. Ook een voorziening die vanaf openbaar gebied niet zichtbaar is, kan wegens verstoring van de dakvorm toch onwenselijk zijn."	*het silhouet van het pand verstoren. Het is daarom van belang de oorspronkelijke kapvorm te handhaven en nieuwe voorzieningen in de kap zoveel mogelijk te beperken. Ook een voorziening die vanaf openbaar gebied niet zichtbaar is, kan toch onwenselijk zijn omdat deze de dakvorm verstoord."*
Was:	Wordt: *"Aanpassingen van hoog monumentale dakconstructies om voorzieningen te kunnen plaatsen is in beginsel niet toegestaan."*
Was:	Wordt: *"Groene of blauwe daken zijn toegestaan op platte daken onder voorwaarde dat de constructie voldoende draagkracht heeft en de dakranden niet hoeven worden aangepast om het pakket aan te kunnen brengen wanneer deze een onderdeel vormen van het monumentale beeld (hoog of positief). Op hellende daken zijn groene daken in beginsel niet toegestaan."*
Was: *"Dakterrassen zijn niet toegestaan op het hoofdvolume van monumenten in een beschermd stadsgezicht, tenzij een dakterras op een lager deel van het hoofdvolume kan worden aangebracht, bijvoorbeeld op een plat dak achter een hoger dwarsdak en het dakterras niet zichtbaar is vanaf openbaar gebied. Dakterrassen zijn evenmin toegestaan als de achtergevel en/of het binnengebied als hoog monumentaal is gewaardeerd. In dit geval mag het dakterras ook niet zichtbaar zijn vanaf het binnengebied."*	Wordt: *"Dakterrassen zijn in beginsel niet toegestaan op het hoofdvolume van monumenten die liggen binnen een beschermd stadsgezicht, tenzij een dakterras op een lager deel van het hoofdvolume kan worden aangebracht, bijvoorbeeld op een plat dak achter een hoger langsdak en het dakterras niet zichtbaar is vanaf openbaar gebied. Een uitzondering kan worden gemaakt bij woonblokken waar een deel van de daken boven op het hoofdvolume al zijn voorzien van (legale) dakterrassen; hier is een dakterras toegestaan wanneer deze niet zichtbaar is vanaf openbaar gebied. Dakterrassen zijn evenmin toegestaan als de achtergevel en/of het binnengebied als hoog monumentaal is gewaardeerd. In dit geval mag het dakterras ook niet zichtbaar zijn vanaf het binnengebied."*
Was:	Wordt: *"In alle gevallen mag een dakterras (hekwerken en toegang) niet zichtbaar zijn vanaf het openbaar gebied."*
Was:	Wordt:

"Installaties mogen niet zichtbaar zijn vanaf openbaar gebied."	*"Installaties mogen ondergeschikt zichtbaar zijn vanaf openbaar gebied. Het plaatsen van installaties (bijvoorbeeld buitenunits voor warmtepompen) op hellende daken is toegestaan mits deze niet hoger komen dan de nok. Bij platte daken moet bij installaties (bijvoorbeeld buitenunits voor warmtepompen) de afstand tot de dakrand minimaal de hoogte van de unit bedragen met een minimum van 1 m. De installaties worden bij voorkeur gecentreerd op het dak of aan de achterzijde van het dak geplaatst."*
Was: *"Zendmasten of -installaties zijn op monumenten niet toegestaan."*	Wordt: *"Zendmasten of -installaties op monumenten zijn alleen mogelijk wanneer de installatie niet hinderlijk zichtbaar is vanaf openbaar gebied, het beeld niet wordt verstoord en de installatie volledig reversibel kan worden aangebracht."*
Was: *"Langsdaken"*	Wordt: *"Dwarsdaken"*
Was: *"Bij langsdaken mag de som van de voorzieningen in het dak (dakkapellen, dakvensters etc.) maximaal een derde van de lengterichting van het dakvlak beslaan."*	Wordt: *"Bij dwarsdaken mag de som van de voorzieningen op of in het dak (dakkapellen, dakvensters, installaties etc.) maximaal een derde van de lengterichting van het dakvlak beslaan."*
Was: *"Dwarsdaken (dakrichting evenwijdig aan de straat)* *Dakkapellen zijn toegestaan wanneer dit past bij de typologie en de architectuur van het pand. Bij dakvlakken in het zicht waarbij de geslotenheid een wezenlijk onderdeel is van de architectonische verschijningsvorm zijn dakkappellen en dakvensters in beginsel niet toegestaan."*	Wordt: *"Langsdaken (dakrichting evenwijdig aan de straat)* *Dakkapellen zijn toegestaan wanneer dit past bij de typologie en de architectuur van het pand. Bij dakvlakken in het zicht waarbij de geslotenheid een wezenlijk onderdeel is van de architectonische verschijningsvorm zijn dakkappellen in beginsel niet toegestaan."*
Was:	Wordt: *"Dakvenster zichtbaar vanaf openbaar gebied zijn in beginsel niet toegestaan."*
Was:	Wordt: *"Bij dakvlakken aan de achterzijde van een pand zijn dakkapellen en dakvensters (som van de voorzieningen) toegestaan tot maximaal een*

	derde van de lengterichting van het dakvlak tenzij het gesloten dakvlak een wezenlijk onderdeel is van de architectonische verschijningsvorm van de hoog monumentale achtergevel. In dat geval dicteert de typologie en architectuur de mogelijkheden om voorzieningen aan te brengen."
6.7 Zonnepanelen en -collectoren	
Was: *"Zonnepanelen zijn toegestaan op alle daken van monumenten, mits deze niet zichtbaar zijn vanaf de openbare ruimte.* *Bij hellende daken dient rekening gehouden te worden met overhoekse zichtlijnen. De panelen mogen geen hoek hebben ten opzichte van het hellend dakvlak en de bestaande dakbedekking moet worden gehandhaafd.* *Bij monumentale industriële bouwwerken zijn zonnepanelen eveneens mogelijk, wanneer deze zichtbaar zijn vanuit de openbare ruimte, mits deze zorgvuldig geplaatst zijn en passend zijn bij het karakter van het dak (dus bijv. zwarte panelen op een zwart dak).* *Bij daken die zijn gedekt met leien, koper, losanges of een andere zeldzame dakbedekking of indien een dak een beeldbepalend onderdeel is van de architectuur of het monumentale voorkomen van een monument, zijn zonnepanelen in beginsel niet toegestaan.*	Wordt: *"Uitgangspunt* *Zonnepanelen en -collectoren zichtbaar vanaf openbaar gebied zijn mogelijk wanneer deze ondergeschikt zijn t.o.v. de omgeving en/of het monument. De Commissie Omgevingskwaliteit (COK) beoordeeld of de panelen of collectoren voldoende ondergeschikt zijn dat er geen afbreuk wordt gedaan aan de beeldkwaliteit van het pand en/of de omgeving.* *Daarnaast mogen zonnepanelen en -collectoren zondermeer op alle daken van een monument worden geplaatst mits niet zichtbaar vanaf openbaar gebied.* *"Bij daken die zijn gedekt met leien, koper, losanges of een andere zeldzame dakbedekking zijn zonnepanelen in beginsel niet toegestaan.*
Was:	Wordt: *"Functionele toets* *De panelen worden in een aaneengesloten vlak aangebracht met eenzelfde legrichting en zijn egaal matzwart of in kleur afgestemd op de kleur van de dakbedekking waarbij rekening wordt gehouden met de positie van bestaande voorzieningen (dakkapellen, schoorstenen etc.).* *Panelen of collectoren blijven 3 pannen of vergelijkbaar uit de nok, hoek- kilkeper en dakrand. (zie Welstandsnota)* *De panelen niet op een wolfseind worden geplaatst.*

	Bij daken die zijn gedekt met leien, koper, losanges of een andere zeldzame dakbedekking zijn zonnepanelen of collectoren niet is toegestaan."
Was:	Wordt: *"De zonnepanelen of -collectoren hebben dezelfde hoek ten opzichte van het hellend dakvlak en de bestaande dakbedekking wordt gehandhaafd. De panelen worden in een aaneengesloten vlak aangebracht met eenzelfde legrichting en zijn egaal matzwart of in kleur afgestemd op de kleur van de dakbedekking."*
Was: *"Het steenachtige karakter van een pannendak is een wezenlijk onderdeel van het aanzicht van een monument en het historische stadsbeeld. De (glanzende) zonnepanelen hebben een andere uitstraling dan een traditionele dakbedekking en doen daarmee afbreuk aan het pand en aan het historische stadsbeeld. Vandaar dat de panelen op geen enkele wijze het aanzicht van het pand vanaf openbaar gebied mogen verstoren. De dakvlakken die geen zichtbaar dak vormen, mogen wel worden voorzien van panelen."*	Wordt: *"Zonnepanelen- of collectoren zichtbaar vanaf openbaar gebied kunnen het beeld van een monument en/of zijn omgeving verstoren. Vandaar dat een de panelen of collectoren ondergeschikt moeten zijn t.o.v. monument en/of zijn omgeving. De mate van ondergeschiktheid hangt af van de ligging van het monument, de kwaliteit van het betreffende dak voor de omgeving en de betekenis van het monument voor de stad. Bij een reversibele plaatsing in het zicht beoordeeld de COK of de zonnepanelen passen op het monument en/of in de omgeving. Uitgangspunt bij deze beoordeling is dat zonnepanelen of -collectoren ondergeschikt zijn wanneer ze:* - *niet worden geplaatst op een dakvlak dat ligt in een belangrijke zichtas of een prominente gevel- of pleinwand.* - *niet in het zicht worden geplaatst op gebouwen waar het dak een wezenlijk onderdeel vormt van de architectonische verschijningsvorm.* - *niet liggen aan een gracht in de kernzone van het UNESCO Werelderfgoed gebied van de Amsterdamse binnenstad."*
7.2 Kelders en souterrains	
Was:	Wordt: *"Met het aanbrengen of uitdiepen van de kelder of souterrain mogen geen monumentale onderdelen verloren gaan, aangetast en/of ontmanteld worden."*
Was:	Wordt:

"De stahoogte van de nieuwe, uit te breiden of uit te diepen kelder of souterrain mag 2100 mm zijn. De stahoogte kan verhoogd worden tot maximaal 2400 mm onder de voorwaarde dat de vrije stahoogte minimaal 800 mm lager is dan die van de hoofdverdieping. Wanneer de bestaande stahoogte van een uit te breiden kelder of souterrain hoger is, mag deze stahoogte aangehouden worden. Bij panden waar de oorspronkelijke structuur op de begane grond of bel-etage volledig verloren is gegaan, is een diepere kelder bespreekbaar."	*"De stahoogte van een nieuwe, uit te breiden of uit te diepen kelder of souterrain mag 2100 mm zijn. De stahoogte kan verhoogd worden tot maximaal 2600 mm onder de voorwaarde dat de vrije stahoogte minimaal 800 mm lager is dan die van de hoofdverdieping. Wanneer de bestaande stahoogte van een uit te breiden kelder of souterrain hoger is, mag deze stahoogte aangehouden worden. Bij panden waar de oorspronkelijke structuur op de begane grond of bel-etage volledig verloren is gegaan of aan de bestaande structuur geen monumentale waarde wordt toegekend, is een diepere kelder bespreekbaar."*
Was: *"De kelder of het souterrain moet een ondergeschikte verdieping blijven ten opzichte van de rest van het pand. Dit geldt niet alleen ten opzichte van de hoofdverdieping maar ook ten opzichte van de overige verdiepingen. Omwille van deze ondergeschiktheid en mede gezien de aanlegdiepte van de gemiddelde bestaande fundering is als maximale vrije stahoogte 2400 mm aangehouden en niet 2600 mm zoals aangegeven in artikel 4.28 van het Bouwbesluit 2012."*	Wordt: *"De kelder of het souterrain moet een ondergeschikte verdieping blijven ten opzichte van de rest van het pand. Dit geldt niet alleen ten opzichte van de hoofdverdieping maar ook ten opzichte van de overige verdiepingen. Omwille van deze ondergeschiktheid en mede gezien de aanlegdiepte van de gemiddelde bestaande fundering is als maximale vrije stahoogte 2600 mm aangehouden. De maat geldt vanaf de constructieve vloer tot de onderzijde van de erboven gelegen constructieve vloer (bijvoorbeeld de onderzijde van de balken), niet tot bijvoorbeeld een eventueel verlaagd plafond."*
7.3 Plattegrond	
Was: *"Bij panden waar de structuur en/of het interieur een positieve waarde hebben, zijn incidenteel bescheiden doorbraken mogelijk. Afhankelijk van de aard en situering van de doorbraak moet hierbij gedacht worden aan een enkele deur tot maximaal de omvang van een dubbele deur."*	Wordt: *"In hoogte moet hierbij de bestaande deurhoogte worden aanhouden. Bij de gevel moet een muurdam van minimaal 40cm metselwerk worden aangehouden."*
Was: *"Bij panden met plattegronden met een positieve monumentale waarde maar zonder waarde in het interieur, is het afleesbaar blijven van de indeling uitgangspunt. Een ruimere doorbraak kan echter mogelijk zijn."*	Wordt: *"Bij panden met plattegronden met een positieve monumentale waarde maar zonder waarde in het interieur, is het afleesbaar blijven van de indeling uitgangspunt. Een ruimere doorbraak (dan een dubbele deur) kan in dat geval mogelijk zijn. Samenvoegen van kleine kamers waar geen monumentale*

	plafondafwerking en wandafwerking aanwezig zijn, is bij positief gewaardeerde woningplattegronden mogelijk."
7.5 Liften	
Was:	Wordt: *"Toelichting* *Stoeltjesliften die reversibel op (monumentale) trappen worden aangebracht behoren tot de mogelijkheid.* *Incidenteel een vloerbalk of vloerdeel met een positieve monumentale waarde verwijderen, waarbij een lift niet leidt tot een aantasting van verdere monumentale onderdelen of ten kosten gaat van de monumentale structuur behoort wel tot de mogelijkheden* *Bij openbare gebouwen waar voorzieningen voor toegankelijkheid moeten worden aangebracht zal gezocht moeten worden naar een passende oplossing met zo min mogelijk gevolgen voor de aanwezige monumentale waarden."*
7.6 Uitbreidingen op de begane grond in bouwblokken	
Was:	Wordt: *"Uitgangspunt* *Het plaatsen van een aan- of uitbouw ter hoogte van de begane grond in een binnentuin van een gesloten bouwblok is mogelijk bij panden met een achtergevel met geen of een positieve monumentale waarden. Bij panden met een hoog monumentale achtergevel zijn uitbreidingen in beginsel niet mogelijk.* *Bij achtergevels met een positieve monumentwaarde wordt de bestaande achtergevel gehandhaafd en mogen alleen de aanwezige ramen en deuren en de borstwering van ramen grenzend aan de uitbreiding worden verwijderd. De diepte van de uitbouw wordt in bepaald door het Omgevingsplan. De uitbouw blijft onder het niveau van de verdiepingsvloer van de bovenliggende verdieping.* *Bij positief gewaarde achtergevel waar een waarde is toegekend aan de structuur met een*

	uitstek of uitbouw mag een uitbreiding worden geplaatst tot de rooilijn van de bestaande uitstek of uitbouw en in beginsel niet mag uitsteken."
8. INTERIEURS	
8.1 Algemene uitgangspunten	
Was: *"Historisch waardevolle interieurs dienen gehandhaafd te blijven en mogen niet worden aangepast ten behoeve van nieuwe gebruikseisen en/of naar aanleiding van huidige regelgeving."*	Wordt: *"Historisch waardevolle interieurs blijven gehandhaafd en mogen niet worden aangepast ten behoeve van nieuwe gebruikseisen en/of naar aanleiding van huidige regelgeving of verduurzamingsambities."*
8.2 Vloeren	
Was:	Wordt: *"Uitgangspunten* *Voor het aanbrengen van isolerende voorzieningen mogen geen monumentale onderdelen, zoals vloerenafwerkingen worden verwijderd of ontmanteld.* *Op een monumentale vloerafwerking mag in beginsel geen verhoogde (geïsoleerde) vloer worden aangebracht.* *Verhoogde of zwevende vloeren mogen niet leiden tot het inkorten van hoog monumentale deuren.* *Verhoogde en zwevende vloeren mogen niet leiden tot het aanpassen of verplaatsen van monumentale trappen.* *Monumentale onderdelen, zoals lambriseringen of plinten die onderdeel zijn van het interieur, mogen niet geheel of gedeeltelijk door verhoogde vloeren aan het zicht worden onttrokken."*
	"Toelichting *Het toepassen van thermische isolatie is goed mogelijk mits dit niet ten kosten gaat van monumentale onderdelen. Bij een monumentale vloerafwerking wordt bedoelt een afwerkvloer zoals parket, plavuizen of tegels. Het betreft niet de monumentale draagvloer (vloerplanken). Hier bestaan wel mogelijkheden om een geïsoleerde vloer aan te brengen. In veel gevallen is wanneer van boven af isoleren niet*

	goed mogelijk is het wel mogelijk om vanaf de onderzijde isolatie aan te brengen of om tussen het plafond en de vloer isolatie toe te passen. In het geval van isolatie t.b.v. geluid en/of brandwerendheid bij een (bestaande) woning of functie scheidende vloer zal bij de aanwezigheid van monumentale elementen (vloerafwerking, plafonds, deuren) moeten worden gezocht naar een passende oplossing."
8.3 Pleisterwerk	
Was: *"Het infrezen van leidingen in historische gepleisterde wanden is in beginsel niet toegestaan."*	Wordt: *"Het infrezen van leidingen in historische gepleisterde wanden met een hoge monumentale waarde is in beginsel niet toegestaan."*
Was:	Wordt: *"Historische pleisterlagen met een monumentale waarden moeten worden behouden.* *Toelichting* *In veel gevallen wordt bij een renovatie van het pand de wanden kaal gehaald en de pleisterlagen verwijderd waarna deze opnieuw worden aangebracht. Hierdoor gaan waardevolle pleisterlagen verloren. Het uitgangspunt moet zijn het handhaven en herstellen van de oorspronkelijke pleisterlagen, met name bij panden van voor 1850 en/of met een bijzondere kleurafwerking en/of detaillering.* *Historische pleisterlagen kunnen een kleur of kleurafwerking bevatten. Kleuronderzoek geeft inzicht in de toegepaste kleuren."*
8.4 Betimmering	
Was: .	Wordt: *"Uitgangspunt* *Het ontmantelen en-of aanpassen van lambriseringen en wandbespanningen met een hoge monumentale waarde t.b.v. het aanbrengen van isolatie of installatietechniek is niet toegestaan.* *Het ontmantelen en herplaatsten van een lambrisering met een positieve monumentale waarden om hierachter isolatie aan te brengen*

	is mogelijk mist bouwfysisch verantwoord. De positie van een dergelijke lambrisering mag alleen worden gewijzigd wanneer deze niet deel uitmaakt van een complete interieur of wandafwerking."
8.5 Tegels	
Was:	Wordt: *"Uitgangspunt* *Tegels met een monumentale waarde mogen niet worden ontmanteld en herplaatst om een binnen-voorzetwand te kunnen plaatsen. Tegels met een monumentale waarden mogen niet verdwijnen achter een binnen-voorzetwand."*
8.6 Behangsels	
Was: .	Wordt: *"Uitgangspunt* *Behangsels met een monumentale waarde mogen niet verdwijnen achter een binnen-voorzetwand. Voor behangsels die zijn opgenomen in een wandbetimmering zie § 8.4."*
9. GROENE MONUMENTEN	
Was:	Wordt: *"Algemeen uitgangspunt* *Van een park of tuin met een beschermde status is de aanleg beschermd, niet individuele bomen of planten. Wel kan kunnen struikgewassen, bosschages, rietkragen, grasvlaktes, borders etc. als beeldbepalend of structurerend element een wezenlijk onderdeel van de aanleg zijn en daarmee beschermd.* *Bij het herstellen van waterpartijen dient de oorspronkelijke vorm en het type walkant of beschoeiing worden gehandhaafd.* *Toelichting* *De aanleg en de soort beplanting zijn beschermd. Individuele planten niet.* *Bij het opstellen van een restauratieplan voor een park of tuin is naast het oorspronkelijke ontwerp mogelijk de ontwikkeling van deze door groei en/of beheer van belang, zowel in aanleg als beplantingschema's. Om te komen tot een gedegen restauratievisie is het van belang om*

	deze ontwikkeling in kaart te brengen en te beoordelen op cultuurhistorische waarden."
10. OVERIG	
Was: *"Uitgangspunt* *Veiligheidsvoorzieningen voor inspectie zijn toegestaan mits de aan te brengen voorzieningen geen monumentale onderdelen aantasten en zij niet prominent aanwezig zijn.* *Veiligheidsvoorzieningen voor onderhoud zijn alleen toegestaan indien de bereikbaarheid met bijvoorbeeld hoogwerkers redelijkerwijs niet mogelijk is."*	Wordt: *"Uitgangspunt* *Veiligheidsvoorzieningen voor onderhoud en inspectie zijn toegestaan mits de aan te brengen voorzieningen geen monumentale onderdelen aantasten en zij niet prominent aanwezig zijn."*
BELEIDSKADER DEEL II **Technische aanwijzingen restauratie en onderhoud**	
3.2 Houten kappen en balklagen	
Was:	Wordt: *"Bij onderdelen met een positieve monumentale waarden mogen aangetaste onderdelen wel worden vervangen voor een gelijkwaardig houten onderdeel."*
3.4 Beton	
Was:	Wordt: *"Waterdampdoorlatende verfsystemen zoals kunststofdispersies, silicaten of acrylaat-siloxaandispersies zijn geschikt om het beton te beschermen tegen chemische invloeden maar bieden minder bescherming tegen vochtindringing. Pas deze coatings alleen toe wanneer vochttransport in het beton mogelijk is. Wanneer het beton moet worden beschermd tegen vochtindringing is een afsluitend verfsysteem noodzakelijk. Afsluitende systemen worden toegepast wanneer het verfsysteem het beton moet beschermen tegen hoge belasting door chemicaliën, slijtage en voortdurende zware vochtbelasting. Bij afsluitende systemen*

	mag geen vochttransport in dampvorm vanuit de ondergrond plaatsvinden. Afsluitende verftypen zijn er op basis van epoxy's, polyurethanen en rubbercopolymeren."
3.5 IJzer en staal	
Was:	Wordt: *"Historische staalconstructies mogen niet thermisch van verflagen worden ontdaan (verfbrander)."*
4.3 Graffiti	
Was: *"De oppervlaktelaag van baksteen, natuursteen of voegwerk mag niet worden aangetast als gevolg van de reiniging."*	Wordt: *"De oppervlaktelaag van baksteen, natuursteen, beton, gevelbeplating of voegwerk mag niet worden aangetast als gevolg van de reiniging."*
4.7 Pleisterwerk	
Was: *"Het nieuw aan te brengen pleisterwerk moet qua eigenschappen en oppervlakteafwerking aansluiten bij het bestaande pleisterwerk. Nieuw pleisterwerk moet dampopen zijn. Pleisterwerk dat qua hardheid of dampdoorlatendheid afwijkt, kan het omliggende pleisterwerk of muurwerk beschadigen. Daarnaast kan de hechting onvoldoende zijn of kan de reparatie los raken. Kunststofgebonden pleisters zijn derhalve niet toegestaan."*	Wordt: *"Het nieuw aan te brengen pleisterwerk moet qua eigenschappen en oppervlakteafwerking aansluiten bij het bestaande pleisterwerk. Nieuw pleisterwerk moeten dampopen zijn bij panden van voor 1940 zonder spouwmuur. Pleisterwerk dat qua hardheid of dampdoorlatendheid afwijkt, kan het omliggende pleisterwerk of muurwerk beschadigen. Daarnaast kan de hechting onvoldoende zijn of kan de reparatie los raken. Kunststofgebonden pleisters zijn derhalve bij panden van voor 1940 zonder spouwmuur niet toegestaan."*
Was: *"De toepassing van hoekbeschermers is niet toegestaan."*	Wordt: *"De toepassing van hoekbeschermers is bij panden van voor 1900 niet toegestaan."*
4.9 Gevelbeplating	
Was:	Wordt: *"Uitvoeringseisen* *Wanneer gevelbeplating wordt vervangen moet voor de oude beplating wordt verwijderd eerste een proefplaat ter goedkeuring worden voorgelegd."*
4.10 Gevelisolatie	

Was:	Wordt:
"Uitvoeringseisen *Wanneer strijkbalken en strijkspanten op minder dan 25 mm van de gevel zijn geplaatst of wanneer monumentale plafonds verhinderen dat de isolatievoorziening kan worden doorgezet, moet van de isolerende maatregel van de gevel worden afgezien. Er kan dan niet afdoende isolatiemateriaal tussen het constructieonderdeel en de buitenwand worden aangebracht met condensvorming tot mogelijk gevolg. Het inpakken van de strijkbalk zodat die aan de koude kant van de isolatie komt te liggen, is niet toegestaan. Een strijkspant of strijkbalk mag in beginsel niet verplaatst worden, tenzij de gevolgen voor de monumentale waarden beperkt zijn. Indien er sprake is van een houtskelet, moer en kinderbint- constructie, of anderzijds bijzondere historische constructies is het verplaatsen van onderdelen uitgesloten.* *Bij het toepassen van binnenisolatie mag niet met een luchtspouw worden gewerkt. Een luchtspouw moet immers met buitenlucht worden geventileerd. Dit leidt tot ongewenste voorzieningen in het historische metselwerk.* *Een spouw moet aantoonbaar vrij zijn van verbindingen tussen het binnen- en buitenblad om vochtproblemen te voorkomen. Met een endoscoop kan onderzocht worden of deze verbindingen aanwezig zijn."*	*"Uitvoeringseisen* *Wanneer strijkbalken en strijkspanten op minder dan 25 mm van de gevel zijn geplaatst of wanneer monumentale plafonds verhinderen dat de isolatievoorziening kan worden doorgezet, moet van de isolerende maatregel van de gevel worden afgezien. Er kan dan niet afdoende isolatiemateriaal tussen het constructieonderdeel en de buitenwand worden aangebracht met condensvorming tot mogelijk gevolg. Het inpakken van de strijkbalk zodat die aan de koude kant van de isolatie komt te liggen, is niet toegestaan. Een strijkspant of strijkbalk mag in beginsel niet verplaatst worden, tenzij de gevolgen voor de monumentale waarden beperkt zijn. Indien er sprake is van een houtskelet, moer en kinderbint- constructie, of anderzijds bijzondere historische constructies is het verplaatsen van onderdelen uitgesloten.* *Een binnen-voorzetwand moet luchtdicht op de omliggende constructie aansluiten.* *Bij de toepassing van capillair actieve isolatiematerialen moet de buitenmuur (zowel aan de binnen- als aan de buitenzijde dampopen zijn. Het isolatiemateriaal moet naadloos zonder lucht-insluitingen aansluiten op de buitenmuur* *Bij het toepassen van een geïsoleerde binnen-voorzetwand mag niet met een luchtspouw worden gewerkt. Een luchtspouw moet immers met buitenlucht worden geventileerd. Dit leidt tot ongewenste voorzieningen in het historische metselwerk.* *Bij toepassen van spouwmuurisolatie dient de bestaande spouw aantoonbaar vrij zijn van verbindingen tussen het binnen- en buitenblad om vochtproblemen bij na-isolatie te voorkomen. Met een endoscoop kan onderzocht worden of deze verbindingen aanwezig zijn.* *Bij een dampdichte afwerking aan de buitenzijde (pleisterlaag, verflaag, geglazuurde*

	bakstenen etc.) mag een spouwmuur niet worden gevuld met isolatiemateriaal. Een met isolatie gevulde spouw kan leiden tot vochtophoping in het buitenblad en bijvoorbeeld vorstschade tot gevolg hebben."
5.2 Houten kozijnen, ramen en deuren	
Was:	Wordt: *"Daarnaast geeft het repareren van bestaand hout een minder hoge milieubelasting (duurzaam materiaalgebruik)."*
5.3 Metalen kozijnen, ramen en deuren	
Was: *"Reparatie in het werk is alleen geschikt voor kleine reparaties. Restauratie in een werkplaats geeft in de regel de beste resultaten."*	Wordt: *"Reparatie in het werk is alleen geschikt voor kleine reparaties. Restauratie in een werkplaats geeft in de regel de beste resultaten. Voorwaarde hierbij is dat het stalen kozijn zonder schade aan het gebouw kan worden uitgenomen."*
Was:	Wordt: *"Aluminium degradeert in beginsel niet. Een raam is in de regel afgeschreven vanwege het los raken van verbindingen en/of het stuk gaan van hang- en sluitwerk. Voor de reparatie van beschadigd aluminium bestaat kneedbaar aluminium en speciale lijmen."*
5.5 Beglazing	
Was:	Wordt: *"Uitvoeringseisen* *Het uitdiepen van een sponning van een raam met een positieve monumentale waarde is toegestaan. Het uitdiepen van de sponninghoogte is niet toegestaan. Bij de laatste komt de houtverbinding tussen dorpel en stijl vrij te liggen hetgeen de kans op houtrot verhoogt.* *Tussen een raam en een binnen-voorzetraam moet zwak met buitenlucht worden geventileerd. Het binnen-voorzetraam moet voorzien zijn van een deugdelijke kierdichting en luchtdicht aansluiten op de omliggende constructie. om ongewenste infiltratie van binnenlucht te voorkomen en daarmee de kans op condensvorming te verkleinen.*

	Moderne beglazingspasta's zijn toegestaan. De pasta moet onder een hoek van 45 graden worden aangebracht. *Aangezien zonwerende beglazing of zonwerende glasfolie een duidelijk effect heeft op het gevelbeeld dient deze te worden bemonsterd."*
Was:	Wordt: *"Aanwijzing* *Historisch glas kan een monumentale waarde vertegenwoordigen die bij vervanging verloren gaat. Moderne beglazing heeft een andere uitstraling en kan het monument ontsieren.* *Bij het plaatsen van een variant isolatieglas is een glassponningdiepte nodig van minimaal de glasdikte plus 10 mm."*
6.2 Pannen	
Was: *"Bij het afnemen van de pannen dienen deze gesorteerd te worden en de bruikbare exemplaren, dat wil zeggen pannen waarvan levensverwachting 15 jaar of langer is, te worden hergebruikt. De voorkeur gaat uit naar een tweedehands oude pan in plaats van een nieuwe, industrieel vervaardigde pan. Het verdient de aanbeveling zowel de bestaande pannen als de nieuwe pannen bij elkaar te leggen. Bij veel materiaalverlies is het raadzaam met de overgebleven goede pannen één dakvlak te dekken. Verder is het aanbevelenswaardig onder oudhollandse pannen een dampdoorlatende folie aan te brengen."*	Wordt: *"Bij het afnemen van de pannen dienen deze gesorteerd te worden en de bruikbare exemplaren, dat wil zeggen pannen waarvan levensverwachting 15 jaar of langer is, te worden hergebruikt. De voorkeur gaat uit naar een tweedehands oude pan in plaats van een nieuwe, industrieel vervaardigde pan. Het verdient de aanbeveling zowel de bestaande pannen als de nieuwe pannen bij elkaar te leggen. Bij veel materiaalverlies is het raadzaam met de overgebleven goede pannen één dakvlak (vanuit openbaar gebied zichtbare dakvlak te dekken met overgebleven goede pannen) te dekken. Verder is het aanbevelenswaardig onder oud Hollandse pannen een dampdoorlatende folie aan te brengen."*
6.3 Leien	
Was:	Wordt: *"Bij de toepassing van isolatie wordt bij voorkeur isolatie aan de binnenzijde aangebracht waarbij tussen het beschot en de isolatie met buitenlucht wordt geventileerd om verstikking van het beschot te voorkomen."*
6.4 Zink, koper en lood op daken	

Was: *"Het toe te passen zink is minimaal 1,0 mm dik."*	Wordt: *"Het toe te passen zink is minimaal 0,8 mm dik. Toe te passen zink voldoet aan NEN-EN 988 'Zink en zinklegeringen'."*
Was: *"Voor een koperen dak is de dikte van het koper minimaal 0,7 mm. Voor een koperen goot moet minimaal 0,8 mm worden toegepast. Bij een gootbreedte van meer dan 700 mm moet minimaal een dikte van 1,0 mm worden toegepast."*	Wordt: *"Voor een koperen dak of goot is de dikte van het koper minimaal 0,8 mm in de kwaliteit halfhard. Bij een gootbreedte van meer dan 700 mm moet minimaal een dikte van 1,0 mm worden toegepast. Toe te passen koper voldoet aan NEN-EN 1172 'Koper en koperlegeringen'."*
Was:	Wordt: *"Bij de na-isolatie van een metalen dakbedekking moet bij een warm dak constructie (isolatie aan de buitenzijde) een drainagelaag onder het metaal worden aanbracht zodat eventueel vocht kan worden afgevoerd. Bij de toepassing van een koud dak constructie (isolatie aan de binnenzijde) moet tussen het beschot en de isolatie een met buitenlucht geventileerde spouw worden aangebracht."*
6.5 Rieten daken	
Was:	Wordt: *"Bij het na/isoleren van een gebonden rieten dak moet tussen de geïsoleerde binnenafwerking en de rietlatten minimaal 15 cm ventilatieruimte worden vrij gehouden om verstikking van het riet te voorkomen."*
8.3 Pleisterwerk	
Was: *"De toepassing van hoekbeschermers in historische interieurs is niet toegestaan."*	Wordt: *"De toepassing van hoekbeschermers in historische interieurs (van voor 1900) is niet toegestaan."*
Was: *"Op historisch pleisterwerk mag geen latex of andere verfsoorten met elastomeren worden toegepast."*	Wordt: *"Op historisch pleisterwerk van voor 1940 mag geen latex of andere verfsoorten met elastomeren worden toegepast."*
Was:	Wordt:

"Bij historisch pleisterwerk dient de verf met de kwast te worden aangebracht."	*"Bij historisch pleisterwerk van voor 1850 dient de verf met de kwast te worden aangebracht."*
8.6 Behangsels	
Was:	Wordt: *"Behang en decoratie kan een wezenlijk onderdeel zijn van een monumentaal interieur. Papieren behang wordt vaak niet onderkend als monumentaal, maar kan historisch gezien zeer belangrijk zijn."*
9. GROENE MONUMENTEN	
Was:	Wordt: *"Geen aanwijzingen"*